

PRIMJENA MSFI 16 U BIH: KONCEPTUALNE PROMJENE, DISKONTOVANJE NAJMOVA I REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA U BIH

APPLICATION OF IFRS 16 IN BIH: CONCEPTUAL CHANGES, LEASE DISCOUNTING AND RESULTS OF EMPIRICAL RESEARCH IN BIH

DR. SC. HARIS JAHIC, REDOVNI PROFESOR

Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet

DR. SC. AMELA PIRALIC, DOCENT

Univerzitet „Džemal Bijedić u Mostaru“- Ekonomski fakultet

DR. SC. LEJLA DEMIROVIC, VANREDNI PROFESOR

Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet

Sažetak: *Postpandemijski period u BiH karakteriše donošenje novog Zakona o računovodstvu i reviziji koje je rezultiralo dugogodišnjim procesom dogovaranja, s ciljem nastavka reformskih procesa i pojednostavljena procedura vezanih za finansijsko izvještavanje ali i zaštitu računovodstvene struke. Cilj ovog rada jeste, sa vremenskim pomakom, analizirati efekte primjene Međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja 16-Najmovi (u nastavku MSFI 16) na promjene u finansijskim izvještajima, ali i performansama izvještajnih subjekata u BiH. Obuhvat ove analize jeste primarno istraživanje među računovođama sa ciljem analize njihove percepcije o značajnosti promjena koje su rezultat prelaska sa ranijeg Međunarodnog računovodstvenog standarda 17-Najmovi (MRS 17) na izvještavanje po MSFI 16. Ovim radom pokazati će se konkretni efekti promjena koje je donijela primjena MSFI 16. U kontekstu analiziranja efekata primjene odredbi novog standarda na strukturu finansijskih izvještaja a posljedično na performanse poslovnog subjekta prilikom izmjene strukture informacija izvještajnih subjekata, analizirati će se i stepen objavljivanja subjekata u skladu sa MSFI 16, prednosti i nedostaci primjene ovog standarda te utjecaj na kvalitet informacija prezentovanih u finansijskim izvještajima. Osim primarnog rad će pokazati i analizu sekundarnih podataka i utjecaj obavezne primjene MSFI na finansijske izvještaje i stepen odstupanja obaveznih od stvarnih objavljivanja u skladu sa pomenutim standardom. Također, u radu je dat osvrt i na razlike*

standarda MSFI 16 u odnosu na prethodni standard koji se primjenjivao za istu namjenu MRS 17, te osvrta na najzahtjevniju novinu MSFI 16 diskontovanje.

Ključne riječi: MSFI-16, najam, finansijsko izvještavanje, diskontovanje, podudarnost, računovodstvene politike.

Abstract: *The post-pandemic period in Bosnia and Herzegovina has been characterized by the adoption of the new Law on Accounting and Auditing, which was the result of a long-lasting negotiation process aimed at continuing the reform agenda, simplifying procedures related to financial reporting, and strengthening the protection of the accounting profession. The aim of this paper is to analyse, with a temporal distance, the effects of applying International Financial Reporting Standard 16 - Leases (hereinafter: IFRS 16) on changes in financial statements, as well as on the performance of reporting entities in Bosnia and Herzegovina. The scope of the analysis includes a primary survey conducted among accountants, with the objective of examining their perceptions regarding the significance of changes resulting from the transition from the earlier International Accounting Standard 17-Leases (IAS 17) to reporting under IFRS 16. This paper will demonstrate the concrete effects of the changes introduced through the implementation of IFRS 16. In the context of analysing the effects of implementing the provisions of the new IFRS 16 on the structure of financial statements, and consequently on company performance due to changes in the informational structure of reporting entities, the paper also examines the level of disclosures presented in accordance with IFRS 16, along with the advantages and disadvantages of applying this standard to the quality of information provided in financial reports. In addition to primary data, the paper also presents an analysis of secondary data and assesses the impact of the mandatory application of IFRS 16 on financial statements, as well as the degree of deviation between required and actual disclosures in accordance with IFRS 16. The study also provides an overview of the differences between IFRS 16 and the previous standard used for the same purpose, IAS 17, as well as a discussion of the most challenging new aspect of IFRS 16: lease discounting.*

Keywords: *IFRS 16, leasing, financial reporting, discounting, alignment, accounting policies.*

UVOD

Najam (lizing), kao oblik finansiranja, već decenijama zauzima značajno mjesto u poslovnoj praksi, posebno kada je riječ o finansiranju i korištenju dugotrajne materijalne imovine. Njegova privlačnost počiva na mogućnosti da preduzeća raspolažu savremenom opremom, vozilima ili tehnološkim rješenjima bez potrebe za direktnom kupovinom kao načinom stjecanja, čime se olakšava poslovanje i unapređuje likvidnost. Kao fleksibilniji oblik zaduživanja, leasing uključuje treću stranu u odnos zajma, omogućavajući brži i jednostavniji pristup imovini potrebnoj za obavljanje poslovnih aktivnosti. Upravo zbog toga transakcije najama zauzimaju važno mjesto u izvještavanju o strukturi imovine i obaveza brojnih kompanija. Primjena MSFI 16¹, čija je obavezna upotreba započela 1. januara 2019. godine, predstavlja jednu od najznačajnijih promjena u finansijskom izvještavanju. Iako je standard globalno stupio na snagu 2019. godine, njegova zvanična primjena u Bosni i Hercegovini (BiH) odgođena je do 2022. godine. Tek nakon izmjena Zakona o računovodstvu i reviziji² iz 2021. godine objavljen je novi Kontni plan za privredne subjekte, kojim je uvedena posebna kontna grupa za evidentiranje imovine s pravom korištenja.

Primjenom MSFI 16 ukinuta je ranija, dugogodišnja praksa zasnovana na MRS 17³, prema kojoj se operativni najam evidentirao izvan bilansa stanja (u vanbilansnoj evidenciji), što je često dovodilo do nedostatka transparentnosti izvještavanja i težeg sagledavanja ukupne izloženosti obavezama iz najмова. U kontekstu sve zahtjevnijih regulatornih okvira i potrebe korisnika finansijskih izvještaja za potpunijim informacijama, MSFI 16 uspostavlja jedinstveni model priznavanja najмова kod najmoprimaca te uvodi imovinu s pravom korištenja i obavezu po osnovu najma kao dijelove bilansa stanja.

Priznavanje imovine s pravom korištenja i odgovarajućih obaveza utiče na strukturu bilansa stanja, obračun amortizacije i troškova kamata u bilansu uspjeha, te za posljedicu ima značajno dejstvo na ključne pokazatelje poslovanja. U kontekstu prikaza i analize performansi poslovanja subjekata, ovakva transformacija izvještavanja i tretmana najмова dovodi do jasnijeg i transparentnijeg prikazivanja zaduženosti i efikasnijoj procjeni sposobnosti privrednih subjekata da upravljaju imovinom. Sa stanovišta korisnika finansijskih

1 Savez računovoda, revizora i finansijskih radnika FBiH (2017). Međunarodni standard finansijsko izvještavanje 16 - Najmovi. [internet] Dostupno na: <https://www.srr-fbih.org/sites/default/files/standards/2021-12/Međunarodni%20standard%20finansijskog%20izvještavanja%2016%20->.

2 Službene novine FBiH (2021). Zakon o računovodstvu i reviziji FBiH. Sarajevo: Službene novine FBiH, 15/21.

Službene novine FBiH (2021). Pravilnik o kontnom okviru i sadržaju konta za privredna društva. Sarajevo: Službene novine FBiH, 81/21.

3 Savez računovoda, revizora i finansijskih radnika FBiH (2017). Međunarodni računovodstveni standard 17- Najmovi. [internet] Dostupno na: <https://www.srr-fbih.org/sites/default/files/standards/2021-12/MRS%2017%20-%20Arhiva.pdf>.

izvještaja, novi model izvještavanja jasnije dokumentuje ekonomske efekte najam aranžmana i prikazuje iste na realnijoj osnovi. Tako primjena MSFI 16 doprinosi istinitijem i sveobuhvatnijem prikazu poslovanja, što je od posebne važnosti u industrijama u kojima najam predstavlja dominantan način pribavljanja ključne opreme.

IDENTIFIKOVANJE UGOVORA O NAJMU I RAČUNOVODSTVENI TRETMAN NAJMOVA

Odredbe MSFI 16 nalažu da najmoprimac od dana početka najma u svojim finansijskim izvještajima prizna imovinu s pravom korištenja i odgovarajuću obavezu po osnovu najma. Ovaj pristup izvještavanja o najmovima dovodi do napuštanja ranijeg modela priznavanja operativnih najмова te osigurava da svi relevantni najmovi budu prikazani u bilansu stanja najmoprimca. Imovina s pravom korištenja na početku trajanja najma mjeri se po trošku, koji u imovinu uključuje sve početne iznose mjerenja obaveze po osnovu najma, koje je određeno diskontovanjem budućih iznosa plaćanja po osnovu najma. Pored toga, u trošak ulaze i sva plaćanja koja je najmoprimac izvršio prije ili na dan početka najma, umanjena za eventualno primljene poticaje od najmodavca.

Trošak prava korištenja obuhvata i sve početne direktne troškove koje je najmoprimac imao tokom pregovaranja ili zaključenja ugovora o najmu, kao i procijenjene buduće izdatke povezane s demontažom ili uklanjanjem imovine, obnavljanjem lokacije na kojoj se imovina koristi ili vraćanjem imovine u prvobitno stanje ako je takva obaveza ugovorom predviđena. Ove procjene predstavljaju obaveze koje nastaju već na početku trajanja najma ili kao posljedica upotrebe imovine tokom vremena.

Obaveza po osnovu najma predstavlja ključni element novog modela računovodstvenog tretmana najмова, te se na dan početka najma mjeri kao sadašnja vrijednost budućih plaćanja najma za koja se najmoprimac obavezao na izvršenje tokom ugovorenog perioda najma. Buduća plaćanja obuhvataju fiksne naknade umanjene za eventualne poticaje najmodavca, varijabilna plaćanja koja zavise od indeksa ili kamatnih stopa, iznose koje je najmoprimac obavezan platiti po garanciji za preostalu vrijednost, kao i iznose povezane s opcijom kupovine ukoliko je razumno sigurno da će ta opcija biti iskorištena.

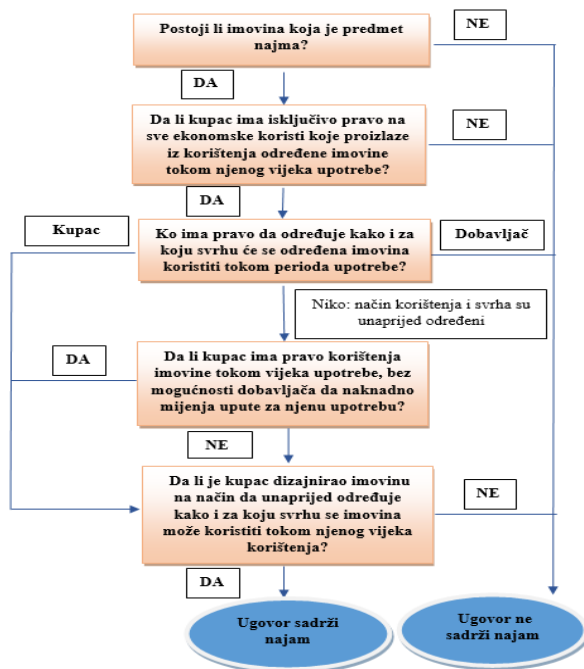
Diskontovanje budućih obaveza vrši se korištenjem kamatne stope implicitne u najmu. Ukoliko se implicitna stopa ne može odrediti s razumnom pouzdanošću, najmoprimac primjenjuje svoju graničnu (interkalarnu) kamatnu stopu (Incremental Borrowing Rate - IBR) zaduživanja, odnosno stopu koju bi platio da pozajmi sredstva za kupovinu slične imovine, u istom roku sa istim ili sličnim uslovima. Ovakav pristup nalaže priznavanje obaveza i osigurava njihovu realniju vrijednost. Odredbama ranijeg MRS 17 operativni najmovi računovodstveno su tretirani kao ugovori o uslugama, dok MSFI 16 nalaže

jedinstven tretman poslovnih i finansijskih najмова pri čemu primarna zadaća nije praviti razliku između različitih vrsta najмова nego identificirati da li određeni ugovor sadrži osobine najma ili ne. Sličnosti definicije najma u MSFI 16 i one u MRS 17 su značajne, te je stoga potrebno jasno odrediti kriterije prema kojima se procjenjuje postojanje najma. MSFI 16 zahtijeva da se ugovor smatra najmom ako ugovor:⁴

- obuhvata identifikovanu imovinu – fizički specificiranu odnosno tačno određenu;
- prenosi pravo korištenja te imovine tokom definisanog perioda;
- omogućava najmoprimcu kontrolu nad korištenjem imovine, što podrazumijeva (pravo donošenja odluka o tome kako i za koju svrhu se imovina koristi, pravo na značajne ekonomske koristi od korištenja imovine)

Najteži dio identifikacije ugovora o najmu jeste kontrola. Primjeri procjene kontrole ogledaju se u potencijalnom zadržavanju suštinske kontrole od strane dobavljača kao što su raspored rada, operativne odluke potencijalno upravljanje imovinom, u tom slučaju angažman više odgovara ugovoru o uslugama nego najmu. Imajući u vidu utjecaj identifikacije ugovora na finansijske izvještaja pri čemu ugovor o najmu djeluje na aktivu i pasivu bilansa stanja i značajno djeluje na stepen zaduženosti to je potrebno posebnu pažnju posvetiti jasnoj identifikaciji i klasifikaciji ugovora o najmu. Sljedeća slika pokazuje dijagram toka za identifikaciju ugovora o najmu:

4 Savez računovoda, revizora i finansijskih radnika FBiH (2017). Međunarodni standard finansijsko izvještavanje 16 - Najmovi. [internet] Dostupno na: <https://www.srr-fbih.org/sites/default/files/standards/2021-12/Međunarodni%20standard%20finansijskog%20izvjestavanja%2016%20-%20Najmovi.pdf>, prilagođeno.

Slika 1. Postupak identifikacije najma

Izvor: Prilagodba autora prema Mazars Cinotti (2016.) MSFI 16: Najmovi - ključne tačke novog standarda

Slika počinje pitanjem postoji li identifikovana imovina kao predmet najma? Zatim se procjenjuje ima li kupac pravo na ekonomske koristi od korištenja imovine? Slijedi procjena ko ima pravo odlučivanja o tome kako i u koju svrhu će se imovina koristiti, ako je to kupac, prelazi se na naredne korake, ako su odluke unaprijed određene i kupac ne odlučuje ugovor ne sadrži najam. Dodatno se procjenjuje ima li kupac pravo rukovanja imovinom bez utjecaja dobavljača? Na kraju se procjenjuje da li je imovina prilagođena kupcu na način koji ograničava mogućnost korištenja od strane drugih.

Ako su odgovori u većini koraka “DA”, zaključak je da ugovor sadrži najam. Ako ne, ugovor se klasifikuje kao aranžman koji ne uključuje najam. Ovakvi dijagrami pomažu odjelima računovodstva i revizorima da dosljedno primijene kriterije MSFI 16 i izbjegnu pogrešnu klasifikaciju ugovora.

KLJUČNE RAZLIKE IZMEĐU MRS 17 I MSFI 16 U PRIZNAVANJU, MJERENJU I PREZENTACIJI NAJMOVA

Kako bi se jasno razumjele metodološke, konceptualne i finansijske razlike u računovodstvenom tretmanu najмова, u nastavku se kroz tabelarni prikaz

prikazuju najvažnije razlike između MRS 17 i MSFI 16. Tabela pruža sveobuhvatan pregled ključnih promjena koje je donio novi standard, uključujući priznavanje i mjerenje imovine i obaveza, uticaj na finansijske izvještaje te implikacije na finansijske pokazatelje. Ovaj pregled omogućava dublje sagledavanje razloga za tranziciju na MSFI 16 i razumijevanje njegovog praktičnog značaja za korisnike finansijskih izvještaja.

Tabela 1. poređenja: MRS 17 vs. MSFI 16

Kategorija	MRS 17 – Najmovi	MSFI 16 – Najmovi
Model priznanja	Dvostruki model: • operativni najam • finansijski najam	Jedinstveni model: svi najmovi tretiraju se kao <u>finansijski najmovi</u> (osim izuzetaka).
Imovina u bilansu stanja	Finansijski najam → priznaje se imovina Operativni najam → ne priznaje se najam	Priznaje se imovina sa pravom korištenja (grupa 05).
Obaveze u bilansu stanja	Finansijski najam → priznaje se obaveza Operativni najam → nema obaveze	Priznaje se obaveza po osnovu najma za sve najmove.
Vanbilansni tretman	Operativni najam se vodi vanbilansnoj evidenciji.	Evidencija najma u vanbilansu ukinuta.
Početno mjerenje imovine	Fer vrijednost imovine (kod finansijskog najma).	Trošak najma + direktni troškovi + troškovi demontaže/obnove.
Početno mjerenje obaveze	Sadašnja vrijednost minimalnih plaćanja (finansijski najam)	Sadašnja vrijednost budućih plaćanja (fiksna + indeksirane naknade + opcije).
Rashodi u bilansu uspjeha	Operativni najam → trošak najma; Finansijski najam → amortizacija + kamata	Uvijek: amortizacija imovine s pravom korištenja + kamata na obavezu.
Uticaj na EBITDA	Operativni najam smanjuje EBITDA	EBITDA se povećava (trošak najma se eliminiše iz operativnih rashoda).
Izvještaj o novčanom toku	Operativni najam → operativne aktivnosti; Finansijski → kamata + otplata glavnice	Kamata i otplata glavnice → finansijske aktivnosti; Operativni cash flow se povećava.
Varijabilne naknade	Trošak perioda	U obavezu ulaze samo indeksirane/stope. Ostale varijabilne naknade su trošak perioda.

Trajanje najma	Obično samo ugovoreni period	Trajanje najma duže od godinu dana i najmovi velike vrijednosti. Uključuje opcije produženja/otkaza ako je vjerovatno da će se primijeniti.
Izuzeci	Nema posebnih izuzetaka	Izuzeci: • kratkoročni najmovi • imovina male vrijednosti.
Kompleksnost	Jednostavniji standard	Veća kompleksnost – zahtijeva diskontovanje, procjene i reproccjene.
Uticaj na finansijske pokazatelje	Manji uticaj na zaduženost	Povećava ukupnu imovinu, obaveze, zaduženost, EBITDA i ROA.

Izvor: MRS 17 – Najmovi, MSFI 16 – Najmovi: preuzeto i prilagođeno.

Uporedna analiza standarda MRS 17 i MSFI 16 jasno pokazuje da je prelazak na zahtjeve standarda MSFI 16 donio suštinsku promjenu u načinu priznavanja i prezentacije najмова u finansijskim izvještajima. Dok je standarda MRS 17 razlikovao operativne i finansijske najmove, što je omogućavalo značajan dio obaveza da ostane evidentirana u vanbilansnoj evidenciji, MSFI 16 uvodi jedinstveni model evidentiranja koji zahtijeva priznavanje prava korištenja imovine i pripadajuće obaveze za gotovo sve najmove.

Implementacija standarda MSFI 16 dovodi do povećanja ukupne imovine i zaduženosti, što utiče na strukturu bilansa stanja i ključne finansijske pokazatelje, uključujući EBITDA, ROA i pokazatelje zaduženosti (solventnosti). S druge strane, u izvještaju o novčanim tokovima standard MSFI 16 doprinosi povećanju operativnog novčanog toka, premještajući novčane odlive u finansijske aktivnosti.

Sumarno posmatrano, MSFI 16 pruža potpuniji i realističniji prikaz finansijskog položaja kompanija, posebno onih koje imaju značajne portfelje najмова. Iako standard zahtijeva složenije procjene, veći obim podataka i kontinuiranu revalorizaciju, njegova primjena rezultira većom transparentnošću, poboljšanom uporedivošću finansijskih informacija i jačom osnovom za donošenje poslovnih odluka.

DISKONTOVANJE NAJMOVA PREMA MSFI 16

Diskontovanje najмова predstavlja jedan od najkritičnijih (težih) elemenata MSFI 16, jer direktno utiče na početno mjerenje obaveze po osnovu najma i posredno na iznos prava korištenja imovine, kamatne troškove, amortizaciju i ukupne finansijske rezultate. Izbor odgovarajuće diskontne stope stoga ima značajan uticaj na finansijske izvještaje i finansijske pokazatelje. MSFI 16 zahtijeva da se obaveza po osnovu najma prizna u iznosu sadašnje vrijednosti budućih plaćanja, zbog:

- odražavanje ekonomske vrijednosti budućih novčanih tokova,
- realnijeg mjerenja obaveze,
- usklađivanja računovodstva najмова sa načelima finansijskog izvještavanja, te
- eliminaciju vanbilansnih obaveza i povećanje transparentnosti.

Jedan on načina diskontovanja najмова je primjenom diskontnog kalkulatora. Diskontni kalkulator je jednostavan alat (može biti Excel, online kalkulator ili finansijski softver) koji omogućava izračunavanje sadašnje vrijednosti budućih plaćanja koristeći odabranu diskontnu stopu. Kako je već navedeno, u kontekstu MSFI 16 za diskontovanje koristi se stopa implicitna stopa u ugovoru ili IBR koja se koristi kada se implicitna stopa ne može utvrditi. U ovom dijelu rada primjenom diskontnog excel kalkulatora najma bit će prikazano određivanje sadašnje vrijednosti buduće obaveze najma.

Za određivanje sadašnje vrijednosti obaveze na kraju perioda, potrebno je da evidentiramo informacije iz ugovora o najmu. Bazne informacije iz ugovora o najmu za određivanje sadašnje vrijednosti buduće obaveze su:

- Ugovor - naziv preduzeća: „XX“ d.o.o. Mostar;
- Kamatna stopa: 3,50%;
- Trajanje najma: 48 mjeseci;
- Period najma: 01.01.2023.-31.12.2026. godine;
- Mjesečna najamnina: 1.500,00 KM;
- Očekivani iznos imovine: 51.191 KM (iznos koji kalkulator izračuna).

Primjenom navedenih podataka izračunata je diskontna vrijednost obaveze po osnovu najma na kraju period. Kroz sljedeći tabelarni pregled prikazan je izračun diskontne vrijednosti najma po navedenom ugovoru „XX“ d.o.o. Mostar, prikaz se odnosi na prvu godinu najma (2023 godinu).

Tabela 2. Izračun diskontne vrijednosti najma – excel diskontni kalkulator

Godina	Diskontni period	Zakup	Diskontni faktor	Sadašnja vrijednost	Rashod amortizacije	Sadašnja vrijednost obaveze na početku perioda	Plaćanje	Kamata	Glavnica obaveze	Sadašnja vrijednost na kraju perioda
jan.23	1	1.500	0,997092	1.496	1.398	67.096	1.500	196	1.304	65.792
feb.23	2	1.500	0,994192	1.491	1.398	65.792	1.500	192	1.308	64.484
mar.23	3	1.500	0,991301	1.487	1.398	64.484	1.500	188	1.312	63.172
apr.23	4	1.500	0,988418	1.483	1.398	63.172	1.500	184	1.316	61.856
maj.23	5	1.500	0,985543	1.478	1.398	61.856	1.500	180	1.320	60.536

jun.23	6	1.500	0,982677	1.474	1.398	60.536	1.500	177	1.323	59.213
jul.23	7	1.500	0,979819	1.470	1.398	59.213	1.500	173	1.327	57.886
aug.23	8	1.500	0,976970	1.465	1.398	57.886	1.500	169	1.331	56.555
sep.23	9	1.500	0,974129	1.461	1.398	56.555	1.500	165	1.335	55.219
okt.23	10	1.500	0,971296	1.457	1.398	55.219	1.500	161	1.339	53.881
nov.23	11	1.500	0,968471	1.453	1.398	53.881	1.500	157	1.343	52.538
dec.23	12	1.500	0,965655	1.448	1.398	52.538	1.500	153	1.347	51.191

Izvor: Autori

Kako je već navedeno, ako je poznata implicitna stopa za diskontovanje ista se koristi, ako nije poznata koristi se interkalarna kamatna stopa zaduživanja.

Diskontni kalkulator najmovi sastoji se od sljedećih kolona podataka:

- Godina,
- Diskontni period,
- Zakup,
- Diskontni faktor,
- Sadašnja vrijednost,
- Rashod Amortizacije,
- Sadašnja vrijednost obaveze na početku perioda,
- Plaćanje,
- Kamata,
- Glavnica obaveze,
- Sadašnja vrijednost obaveze na kraju perioda.

Diskontovanje najmovi predstavlja ključni element primjene MSFI 16, budući da direktno utiče na početno priznavanje obaveze po najmu i prava korištenja imovine, kao i na kasnije finansijske rashode kroz kamatu i amortizaciju. Primjena diskontne stope omogućava da buduća plaćanja budu predstavljena u sadašnjoj vrijednosti, čime se postiže realan prikaz finansijskog položaja pravnog lica.

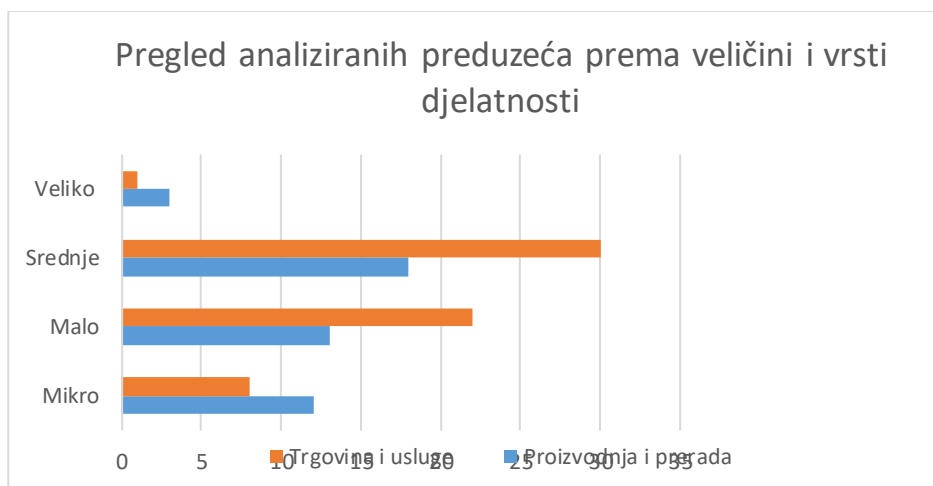
Izbor odgovarajuće diskontne stope, bilo implicitne stope u ugovoru ili IBR, zahtijeva profesionalnu procjenu i uzimanje u obzir faktora poput kreditnog rejtinga, ročnosti ugovora, vrste imovine i tržišnih uslova. Pravilno diskontovanje osigurava vjerodostojnu prezentaciju bilansa stanja i bilansa uspjeha, dok nepravilno određivanje stope može značajno uticati na ukupnu imovinu, obaveze, kamatne troškove i ključne pokazatelje zaduženosti. Važno je istaći da je diskontovanje osnovna procedura MSFI 16 koja povećava transparentnost, uporedivost i preciznost finansijskog izvještavanja o najmima, čineći finansijske informacije korisnijim za investitore, menadžment i druge korisnike izvještaja.

EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE PRIMJENE MSFI 16 U BIH

Primarno istraživanje provedeno je anketnim upitnikom kojim su se istraživali stavovi računovođa koji su primarni kreatori finansijskih izvještaja i osobe koje najadekvatnije mogu procijeniti stepen primjene, način izvještavanja i u konačnici efekte primjene odredbi određenih standarda na finansijske izvještaje. U postupku sveobuhvatnog istraživanja kojeg su autori proveli s ciljem istraživanja adekvatnosti podloge za izvještavanje te kvaliteta finansijskih izvještaja i sistema finansijskog izvještavanja u BiH prikupljeno je ukupno 107 anketnih listića. Struktura anketnog upitnika obuhvatala je i segment istraživanja primjene MSFI 16 i utjecaj njegove primjene na kvalitet finansijskih izvještaja u BiH.

Primjena MSFI 16 u istraživanim kompanijama je adekvatna i statistički značajna što omogućava adekvatno donošenje zaključaka o kvaliteti izvještaja privrednih subjekata. Raspored ispitanika prema djelatnostima i prema veličini preduzeća prikazan je kako slijedi na sljedećem grafičkom prikazu:

Grafikon 1. Pregled analiziranih preduzeća prema veličini i vrsti djelatnosti

Izvor: Izračun autora prema provedenom istraživanju

Većina analiziranih subjekata iz skupine je malih preduzeća koji se bave tercijskom djelatnošću (trgovinom i uslugama).

Tabela 3. Ispis pregleda iz SPSS v.21 Primjena MSFI-16 i test statističke značajnosti

<i>Da</i>	95	53,5	41.5	<i>Chi-Square</i>	34.887^a
<i>Ne</i>	12	53.5	-41.5	<i>Df</i>	1
<i>Total</i>	107			<i>Asymp. Sig.</i>	.000

Izvor: Izračun autora prema provedenom istraživanju

Predstavljeno istraživanje pokazalo je da postoji statistički značajna razlika u odgovorima što vodi zaključku da većina preduzeća izabranih u uzorak primjenjuje značajno odredbe MSFI 16, i to na nivou značajnosti 99%.

Tabela 4. Usaglašenost stavova o utjecaju primjene MSFI-ja 16 na prikaz bilansa stanja i transparentnosti, tačnosti i realnosti finansijskih izvještaja

Crosstabulation					
Slažem se		<i>Izjava o tačnosti i realnosti podataka primjenom MSFI-ja 16</i>			Total
		Neutralan sam	Ne slažem se		
Utjecaj na bilans stanja i bilans uspjeha	Postoji značajan utjecaj na bilans stanja	64	8	7	79
	Postoji utjecaj koji nije značajan	7	3	2	12
	Ne postoji utjecaj	2	5	9	16
Total		73	16	18	107

Izvor: Rezultati testiranja na bazi podataka iz primarnog istraživanja-SPSS v.21

Tabela 5. Test međuzavisnosti prethodno predstavljenih stavova

Chi – Square Tests		
	Value	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	387.556 ^a	.000
Likelihood Ratio	262.893	.000
N of Valid Cases	107	

Izvor: Rezultati testiranja na bazi podataka iz primarnog istraživanja-SPSS v.21

Na osnovu prethodno predstavljenih rezultata evidentno je da postoji statistički značajan utjecaj promjene stavki bilansa stanja i bilansa uspjeha na tačnost i objektivnost predstavljenih podataka u finansijskim izvještajima. Prethodno je analiziran individualan i identifikovani utjecaj primjene MSFI 16 na bilans stanja i bilans uspjeha. Istraživanje je pokazalo da je statistički jednaka jačina utjecaja na bilans stanja kao i na bilans uspjeha.

Naredna tabela pokazuje da li primjena MSFI 16 u odnosu na raniju primjenu MRS 17 ima utjecaja na kvalitet finansijskih izvještaja.

Tabela 6. Raspored frekvencija odgovora na upit o utjecaju primjene MSFI 16 na kvalitet finansijskih izvještaja

		Observed N	Expected N	Residual
Poboljšava se kvalitet finansijskih izvještaja		85	35,6	59,4
Umanjuje se kvalitet finansijskih izvještaja		8	35,6	-27,6
Kvalitet ostao nepromijenjen		14	35,6	-21,6
Total		107		
Chi-Square	50.981a			
Df	2			
Asymp. Sig.	000			

Izvor: Izračun autora na osnovu provedenog istraživanja

Iz Tabele 6. je vidljivo da postoji statistički značajna razlika u odgovorima testirajući značajnost te se na osnovu provedenog istraživanja može donijeti zaključak da postoji statistički značajan utjecaj primjene MSFI 16 na poboljšanje kvaliteta finansijskih izvještaja. Na osnovu provedenog istraživanja može se zaključiti da primjena i kontinuirano usaglašavanje novih Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja može voditi ka transparentnijem, boljem i kvalitetnijem izvještavanju a zaključeno na osnovu detaljne analize efekata primjene MSFI 16 u odnosu na primjenu ranijeg MRS 17.

Istraživanjem je obuhvaćena analiza utjecaja izmjena donesenih kroz MSFI 16 na performantnost poslovanja kompanija. Pokazalo se da postoji statistički značajan pozitivan utjecaj ovih izmjena na pokazatelje profitabilnosti i pokazatelje zaduženosti. Zbog obima rada ovo istraživanje nije detaljno prikazano, ali ostavlja mogućnost dodatnih budućih analiza te mjerenja stepena ovih efekata na komparativnim izvještajima više razdoblja te komparativnoj analizi različitih sektora npr. privrednih subjekata i bankarskog sektora.

U konačnici bitno je navesti i činjenice proizišle iz sekundarnog dijela istraživanja a koje se odnosilo na segment objavljivanja. Pokazalo se kroz sekundarnu analizu izvještaja da su objavljivanja koja nisu obavezni dio zvaničnog seta finansijskih izvještaja su na veoma niskom nivou tj. da se mogu pronaći u skraćenom obliku. Kroz ovaj segment istraživanja pokazalo se da analizirane kompanije nedovoljno izvještavaju o ključnim elementima ugovora o najmu te o elementima koji su relevantni za priznavanje, vrednovanje i diskontovanje najмова. Generalni zaključak jeste da su pozitivni efekti primjene standarda evidentni i dokazani a da je nužno podsticati objavljivanja nefinansijskih i onih informacija koje bi bile vidljive iz zabilježki i računovodstvenih politika.

ZAKLJUČAK

Primjena MSFI 16 predstavlja jednu od značajnijih transformacija u savremenom finansijskom izvještavanju, posebno u načinu priznavanja i prezentiranja najmovi. Novi model izvještavanja u skladu sa MSFI 16 mijenja strukturu bilansa stanja i bilansa uspjeha kroz priznavanje imovine s pravom korištenja i odgovarajućih obaveza, čime se realnije prikazuje zaduženost i profitabilnost ali ovakvo izvještavanje dovodi do boljeg razumijevanja ekonomskih koristi i obaveza iz najmovi. Evidentiranje najmovi u skladu sa MSFI 16 u odnosu na ranije odredbe MRS 17 omogućava transparentnije identificiranje rizika i kvalitetnije identificiranje performansi preduzeća. Primjena MSFI 16 zahtjeva prethodno jasno identificiranje elemenata ugovora o najmu. Razgraničenje između ugovora o uslugama i ugovora o najmu traži detaljnu analizu prava korištenja, načina upravljanja imovinom, operativnih odluka i suštinske kontrole, jer svaka pogrešna klasifikacija direktno utiče na finansijske izvještaje i performantnost privrednog subjekta. Pravilno razumijevanje ovih koncepata je ključno za tačno i objektivno izvještavanje. Nakon provedenih detaljnih analiza odredbi, te sličnosti i razlika, kao i dodatnih obaveza u pogledu primjene MSFI 16 provedeno je primarno i sekundarno empirijsko istraživanje stepena primjene MSFI 16 te utjecaja te primjene na tačnost, realnost, objektivnost i u konačnici na kvalitet finansijskih izvještaja. Rezultati provedenog primarnog istraživanja među računovođama potvrđuju da primjena MSFI 16 ima statistički značajan utjecaj na kvalitet finansijskog izvještavanja u Bosni i Hercegovini. Učesnici su prepoznali poboljšanje objektivnosti i vjerodostojnosti podataka, pri čemu je jednak intenzitet utjecaja primijećen i na bilansu stanja i na bilansu uspjeha. Dodatno, istraživanje je potvrdilo da novi model izvještavanja doprinosi jasnijem dokumentovanju ekonomskih efekata najam aranžmana i omogućava boljim korisnicima finansijskih izvještaja donošenje informisanih odluka. Sekundarno istraživanje ukazuje na postojanje značajnog prostora za unapređenje u segmentu objavljivanja informacija o najmovima. Ovaj nedostatak smanjuje korisnost finansijskih izvještaja i može otežati procjenu rizika i budućih obaveza preduzeća.

Na osnovu sveobuhvatne analize može se zaključiti da primjena MSFI 16 donosi jasne i mjerljive koristi u pogledu kvaliteta finansijskog izvještavanja. Njegova implementacija povećava transparentnost, smanjuje mogućnosti za vanbilansno finansiranje, doprinosi vjerodostojnosti prikazanih obaveza te pruža precizniji uvid u finansijski položaj i performanse preduzeća. Kontinuirano usaglašavanje sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja predstavlja važan korak ka stabilnijem, pouzdanijem i kvalitetnijem finansijskom izvještavanju u Bosni i Hercegovini.

LITERATURA

1. Demko Rihter Jelena, Conić Nevena (2022.) „Značajne izmjene u računovodstvenom evidentiranju zakupa u skladu sa MSFI 16“, Računovodstvena znanja 2022., Univerzitet u Kragujevcu, Ekonomski fakultet.
2. Hladika Mirjana, Mužević Antonija (2020.) „Izazovi u implementaciji i učinci primjene MSFI-ja 16 najmovi u bankama“ Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, god. 18., br. 2.
3. Jahić H., Isaković-Kaplan Š., Demirović L., Proho M., Boloban E., Smjećanin S, Šehić E (2024). Finansijsko računovodstvo i finansijsko izvještavanje kroz računovodstveni informacioni sistem PANTHEON. Univerzitet u Sarajevu-Ekonomski fakultet.
URI: <http://ebiblioteka.efsa.unsa.ba/xmlui/handle/EFSA/730>.
4. Mazars Cinotti (2016.) MSFI 16: Najmovi - ključne točke novog standarda. [internet] Dostupno na: <https://www.forvismazars.com/hr/hr/content/download/1223661/file/MSFI%2016.pdf>
5. Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika FBiH (2017). Međunarodni standard finansijsko izvještavanje 16 - Najmovi. [internet] Dostupno na: <https://www.srr-fbih.org/sites/default/files/standards/2021-12/Medunarodni%20standard%20finansijskog%20izvjestavanja%2016%20->
6. Savez računovođa, revizora i finansijskih radnika FBiH (2017). Međunarodni računovodstveni standard 17- Najmovi. [internet] Dostupno na: <https://www.srr-fbih.org/sites/default/files/standards/2021-12/MRS%2017%20-%20Arhiva.pdf>.
7. Službene novine FBiH (2021). Zakon o računovodstvu i reviziji FBiH. Sarajevo: Službene novine FBiH, 15/21.
8. Službene novine FBiH (2021). Pravilnik o kontnom okviru i sadržaju konta za privredna društva . Sarajevo: Službene novine FBiH, 81/21.